

KRISTOVA CESTA STALETÍMI

Rudolf Steiner

GA 152

Kodaň, 14. října 1913

Doba poatlantská. Působení éterického těla v praindickom období, pociťujícího těla, v praperskom období, duše pociťující v egyptsko-chaldejském období, duše rozumové v řecko-latinském období, duše vedomé v současném období. Budoucí zření Krista v jeho éterickém bytí. Kristus jako rádce a přítel člověka.

Přednášku dnešního večera bych rád podal aforistickým způsobem. Proslovil bych rád něco, co se mi právě v přítomné době jeví důležitým a abych o tom promluvil před našimi přáteli.

Často jsme navazovali duchovně-vědecká pozorování na Kristův impuls, na onen impuls, jenž jde vývojem lidstva od té doby, co se událo Mystérium Golgoty. A na Kristův impuls a jeho význam pro vývoj lidstva, na to bych rád dnes večer navázal v pozorování, které vám přednesu. Přitom chceme hned zdůraznit jedno, že musí být obtížné, také až do přítomnosti, pozorovat správným způsobem tento Kristův impuls, a to z toho důvodu, že vlastně můžeme Kristův impuls pozorovat do jisté míry jen tehdy, když se nepřihlíží k různým, až do naší doby se vyvíjejícím křesťanským vyznáním, k naukám o Kristu, když se na ně, co možná nejméně, bere zřetel. Snad řeknete: Jakkak můžeme vůbec pozorovat Kristův impuls, když naukám o Kristu nechceme věnovat žádnou pozornost? Zdali pak poznáme působení Kristova impulsu skrze něco jiného, než skrze vyznání staletí? - Tu musíme odpovědět: Každý připustí, že by bylo špatné, kdybychom museli čekat na působení Slunce na jednotlivé lidi na Zemi do doby, až by se rozšířila všeobecně uznávaná nauka o Slunci. Slunce působí, lhostejno jaké hypotézy lidé na Zemi o Slunci vytvoří. Také věda stále zdůrazňuje, že ještě neví, co je vlastně elektřina; přesto lidé elektřinu používají. Tak můžeme zcela jistě mluvit o působení Kristova impulsu, aniž bychom se domnívali, že by snad něco v pozorování Kristova impulsu záviselo na tom, jak se o Kristu přemýšlelo v různých staletích. To zase souvisí s něčím jiným. Mystérium Golgoty, vstup Kristova impulsu do naší zemské sféry, se událo v určité době a tento okamžik je alespoň přibližně určen

správně, neboť podle toho počítáme na Západě náš letopočet. Mystériem Golgoty, jak víme, vstoupil Kristův impuls do lidského vývoje Země. Jaká to byla doba? Víme, že uplynula rozmanitá období vývoje lidstva. Když pozorujeme jen poatlantskou dobu, tak víme, že od ní uplynulo období praindické, praperské, egyptsko-chaldejské, řecko-latinské - a naše, v němž se nacházíme ještě my sami. Tato rozdílná období jsou mezi jiným charakterizována tím, že měla také rozdílný způsob lidského porozumění, lidské moudrosti a jistým způsobem existovalo vysoké, intenzivní lidské porozumění a vysoké lidské nahlížení do jistých světových tajemství v období praindickém. Tu působilo v lidské přirozenosti především to, co nazýváme éterickým tělem člověka. Pak během vývoje éterické tělo ustoupilo a v praperském období působilo především tělo citivé, tělo astrální; v egyptsko-chaldejském období duše pocitující, v řecko-latinském duše rozumová nebo duše vnímavé mysli, v naší době duše vědomá a v budoucnosti nadejde doba duchovního Já. Tím, že v člověku vládou v různých obdobích tak rozdílné články lidské přirozenosti, přináší si člověk také vždy rozdílné porozumění vůči světu. Jiný byl poměr ke světu v řecko-latinské době, jiný v době egyptsko- -chaldejské, jiný v době perské a tak dále.

Tak můžeme poznávat zvláštní skutečnost a tato skutečnost, jakkoli je zarážející, osvětluje velice mnoho. Můžeme řecko-latinskou dobu, dobu duše rozumové nebo duše vnímavé mysli, počítat asi od 8. století před křesťanským letopočtem, přibližně od doby založení Říma, až do 14. -15. století. Zde se vyvíjí duše rozumová nebo duše vnímavé mysli, zde se uplatňují obzvláště ty síly v lidské přirozenosti, které jsou na tyto duševní síly nejvíce vázány. Máme tedy něco přes dvě tisíciletí, které tuto oblast lidské duše zvláště rozvíjejí. Od 15. století se na- (házíme ve vývoji duše vědomé. Nejsme v něm ještě tak moc daleko, neboť teprve až uplynou naše a ještě další století, uplyne třetina doby, která je určena k tomu, aby se vyvinula duše vědomá. Potom budou následovat jiná období, která probudí v duši zcela jiné schopnosti. Takových období pro dobu poatlantskou je sedm.

Zeptejme se nyní: Která z těchto epoch byla nejméně vhodná pochopit Kristovu bytost? Vždyť lidská přirozenost měla v těchto různých obdobích různé porozumění. Které bylo nejméně způsobilé vytvořit si řádné pojmy o podstatě Kristovy bytosti? - Bylo to období duše rozumové nebo duše vnímavé mysli od 8. předkřesťanského století až do 15. století po Kristu. A právě do tohoto období spadá Mystérium Golgoty! Tak podivuhodně se udála tato skutečnost vývoje lidstva.

Kdyby se byl - hypoteticky vzato - Kristus skutečně na Zemi objevil na příklad za svatých Řišíů staré Indie, bylo by tu dalekosáhlé porozumění pro podstatu Kristovy bytosti, právě tak ještě ve staré Persii, kde se učilo o Slunečním duchu. Tu bychom viděli, kdyby Kristus tehdy sestoupil do lidského těla: tento duch, který kráčí po Zemi v lidském těle, to je Sluneční duch, který sestoupil na Zem. Také

ještě v době egyptské chrámové moudrosti by se bylo mohlo stát něco podobného. Ona doba však, v níž bylo lidstvo nejvíce vzdáleno porozumění Kristovy bytosti, ta viděla Krista chodit mezi lidmi.

Není to vlastně snadné k této pozoruhodné události připojovat něco, co ji má ilustrovat, neboť z této události můžeme vyvodit důležitý závěr, že potom samozřejmě o povaze a o bytosti Krista je sotva něco k nalezení v naukách, které se v oné době o Kristu tvořily, a pochopíme, že teprve nadcházející sta letí budou mít více porozumění pro to, co Kristus je.

Nyní by lidé naší doby, lidé od 15. století, mohli začít být hrdi na naši sílu ducha a věřit, že nyní snad nadešly lepší časy pro porozumění Kristu. Takové doby s naším 5. poatlantským obdobím v jistém smyslu přišly a přece jistým způsobem nepřišly.

Jak je to nyní s duchovními silami člověka přítomnosti, to znamená od 15. století? Všeobecně se tyto síly ducha nestaly vyššími, než byly v předešlých dobách. V jistém smyslu se člověk ponořil se svým duševnem ještě více do hmoty, a to mu sel také učinit, aby dospěl k duši vědomé. Tak vidíme, jak duchovní věda, která ještě před 15., 16. stoletím zůstala uchována ve vzpomínce, zmizela a jak stále více zesiloval materialismus. Duchovní vědu, kterou nalézáme jistým způsobem v rozkvětu u jednotlivých duchů středověku, která jaksi z elementárnosti dostoupila ještě jisté výše skrze jednotlivé mystiky, tuto duchovní vědu vidíme ustupovat. Naproti tomu vidíme od 11., 12. století, že se připravuje něco jiného. Symptodem pro to je, že se začíná existence Boha dokazovat. Museli bychom mít opravdu velmi zvláštní pojetí světa, kdybychom hned jasně nenahlédli, co to znamená. Copak se dokazuje? Obvykle přece to, co se neví, co se nezná! Že někdo kradl, to se pokoušíme dokázat tehdy, když jsme ho při krádeži neviděli. Ztratil se vnitřní zážitek Boha, nevědělo se již více; na které duševní cestě se má Bůh hledat; tu se začal Bůh dokazovat.

To je nevyvratitelný důkaz pro to, že se počalo ztrácet poznání o Bohu. Páté období musí být dobou materialistickou, neboť jen tím, že je člověk od té doby nucen hledět na přírodu tak, jak se nabízí smyslům a rozumu, tak, aby byla smysly přemožena, může Já s celou svou silou přijít k vědomí.

Chceme-li být zajedno v tom, co vlastně míním, pak poukažme ještě jednou na praperské období. V praindickém období by se to ukázalo ještě zřetelněji a také v egyptském období by to bylo ještě jistým způsobem zde. Člověku perské kultury by se zdálo velmi podivným pozorovat pohyby planet a z toho odvodit světovou soustavu, jak to učinil *Koperník*. A nyní musím vyslovit něco velmi paradoxního. Člověk staré perské kultury by se pravděpodobně velice podivil, kdyby ho byl chtěl někdo vyučovat astronomii dnešním způsobem. Byl by řekl: Měl bych být tak pošetilý, že když chci jít, musí mi někdo ukázat, jak chodím? Když Slunce prochází světovým prostorem, jde tam má duše. To musím přece zpozorovat. - Věděl to, tak jako dnešní člověk ví, kterou cestou jde, když jde jeho tělo. Z tohoto

starého poznání zaznamenali Praperšané spirálu, která skutečně odpovídá sluneční dráze v nebeském prostoru. Tato sluneční dráha byla nalezena vnitřním vnímáním. Lidská duše se cítila ve spojení s duší Země a nakreslila cestu Země kaduceem - Merkurovou holí. Že byl člověk vytržen ze svého spirituálního okolí tak, že musel vybádat pracným myšlením a vypočítáváním cestu Země jakožto cestu planety, to nastalo teprve později.

Kdyby však člověk naproti tomu zůstal takovým ve vztahu k vnějšímu světu, tak by nikdy nemohl dosáhnout plného sebevědomí. Byl by prošel řecko-latinskou kulturní periodou, rozum a vnímavá mysl by byly odkázány na sebe samy, téměř zahloubány samy do sobe, byl by nastal stav, kdy duše již bezprostředně neví, v jakém poměru je ke světu, nýbrž činí pokroky jen v sobě samé. I nad to se lidská duše musela povznést a musela vstoupit do doby duše vědomé. Tu se má člověk naučit žít ve svém Já a jenom ve svém Já. Má vše vnější popisovat a pojímat jako oddělené od svého Já a vše má být poznáváno pouze logikou. Tak je člověk vylučován z duchovního obsahu světa.

V řecko-latinském věku měla duše v sobě ještě bezprostředně činný rozumový princip a ten neprožíval sice děje již bezprostředně ve vnějším světě, měl však Boha v sobě. V novém věku ztratil člověk Boha také v sobě samém. Aristoteles by vůbec nepomyslel na to, aby Boha dokazoval, neboť duše rozumová nebo duše vnímavé mysli prožívala ještě Boha v sobě. Krista nemohla dokazovat, ale Boha měla ještě v sobě. Potom od 15., 16. století, se ubírala k tomu, ztratit také to. A když toto pomine, bude moci člověk vlastní silou bezprostředně přijít k ideji Boha. Tak máme tedy od 15. století po 400 let na sám sebe odkázaný lidský rozum, kterému je nemožné proniknout k ideji Boha. Tu se přihodilo něco velmi zvláštního, čeho jsme si povšimli a co je nám velmi zazlíváno. Na úsvitu této doby, v 18. století, žil filozof *Immanuel Kant*. Kantovi se nepříhodilo nic menšího, než že zaměnil zvláštní uzpůsobení lidské duše od 15. století s podstatou lidské duše vůbec. A tím došel k podivnému závěru, že člověk nemůže dospět ze sebe sama k poznání Boha - zatímco by přece směl říci jen, že toto je nemožné teprve od 15. století. Ale jelikož ho zejména Lucifer držel za límec a učinil ho pyšným člověkem, domníval se Kant, že by to tak mělo být vůbec pro celý lidský rod. Mohli bychom říci, že potom by musely být vyhlídky pro poznání Kristovy bytosti ještě horší než v minulých staletích. Ale tomu přece tak není. Neboť lidstvo má ještě jiné schopnosti poznání, než mělo tehdy ve čtvrté poatlantské kulturní periodě, a než ty, jež se nyní jediné a výhradně používají k tomu, abychom plně pochopili Já. Tyto ostatní síly poznání spočívají více v hlubinách lidské duše, musí se teprve vynést nahoru. Ale to činí dnešní člověk teprve tehdy, když je k tomu nucen. Dokud ještě lidská přirozenost, nepronikající hlouběji do věcí, měla možnost přijít k poznání Boha, nenamáhal se člověk dospět dále ke svým hlubším silám. Nyní však, v naší době, protože člověk nemůže blíže k Bohu, je nucen v reakci na to, ponořit se hlouběji do sebe sama a vyzdvihnout ze sebe jiné síly, než

jsou ty, které leží na povrchu lidské přirozenosti. S tím souvisí to, že jdeme vstříc době, v níž se začíná uplatňovat poznání Kristovy bytosti vybudované na hlubších silách lidské přirozenosti.

Mohl jsem před několika dny v Kristiánii mluvit o Pátém evangeliu. Jedná se zde o sdělení o Kristově bytosti, která nejsou v ostatních evangeliích. Pátým evangeliem poznáváme ještě něco jiného o Kristově bytosti, než tím, co stojí v ostatních čtyřech evangeliích. Uvádí nás to ještě více do podstaty Kristovy bytosti. Tím, že mluvíme o takovýčto, do jisté míry nových věcech týkajících se podstaty Kristovy bytosti, nemůže být v zásadě žádné řeči o tom, že se dopouštíme nějaké neskromnosti, neboť tyto věci se sdělují jen, když to doba žádá. Ale také to, co bylo řečeno na příklad zde v Kodani o Kristově bytosti, co existuje vytištěno ve spise „Duchovní vedení člověka a lidstva“ a v různých přednáškových cyklech, náleží již jistým způsobem k tomuto Pátému evangeliu. Takové věci jsou sdělovány právě nyní, když si doba vyžaduje, aby se je lidstvo dozvědělo. Vezmete-li si jen to, co je řečeno v „Duchovním vedení člověka a lidstva“ o dvou chlapcích Ježíších, tak uznáte, že vše to, co v naší přítomnosti existuje jako porozumění - co jsou síly nalézající se na povrchu lidské duše - nejen že tyto věci nechápe, nýbrž velice se proti nim rozzuří, když jsou vysloveny. Stojíme tedy před novým pojetím Krista, které právě nebude rozumové. Bude je možno sice pochopit, ale nalezneme se duševními silami hlouběji spočívajícími. Chceme-li si utvořit pohledem jasnozřivého bádání nějaký druh výhledu na budoucnost lidstva v dalších staletích a také na další reinkarnace lidí nyní žijících, potom se musí říci, že se duševní síly, které leží na povrchu, budou se stávat stále slabšími a slabšími. Lidstvo se bude stále více cítit odkázáno na projevy duševních sil ležících hlouběji.

O řecko-latinské době se právem pochvalně říkalo, že lidé, kteří v ní žili, měli jistou vnitřní celistvost své bytosti. Tak tomu již v podstatě dnes nemůže u zdravé duševní přirozenosti být a v budoucnosti tomu bude stále méně. Kdybychom chtěli lidstvo v budoucnosti učit jediné tomu, co se může vybádat silami, které jsou na povrchu, potom by lidé ve svých duších stále více pustli, zvláštním způsobem pustli.

Dnes nejsme ještě tak daleko, aby se ve škole více nevyučovalo žádným náboženským tradicím, ale mnozí již nepožadují, aby se učilo jen tomu, co přináší přírodověda. Vždyť požadavky těchto lidí pro vnější život tak sílí, že ve velmi krátké době lidstvo nesmírně zpovrchní. Dnes se člověk učí ještě psát. V nedaleké budoucnosti se bude již jen vzpomínat na to, že lidé v dřívějších staletích psali. Bude existovat jakýsi druh mechanické stenografie, která se bude ke všemu ještě psát na stroji. Mechanizování života! Chci ho pouze naznačit jen jedním symptomem: Pomyslete si vyvýšeninu nějaké kultury, v níž se vykope historická pravda, že byli kdysi lidé, kteří měli rukopisy, tak jako my vykopáváme to, co se nalézá v egyptských chrámech. Rukopisy se budou vykopávat, jako my

vykopáváme památné stavby Egyptů. Ale také do toho vstoupí reakce duševního života. A jako je pravdou, že naše písmo bude pro budoucnost něčím takovým, jako jsou pro nás hieroglyfy Egyptů, něčím, na co budou lidé hledět s údivem, tak je také pravdou, že vedle toho se lidské duše budou ucházet o to, mít opět bezprostřední zjevení ducha. Vnější život zpovrchní, ale vnitřní život bude požadovat, co mu náleží.

Tomu, co dnes pěstujeme jako duchovní vědu, se nyní lidé třeba i vysmívají, ale materialisté se budou musít stáhnout před toužebným voláním lidstva po duchovním světě. A tak lidé začnou poznávat Krista v těch epochách, které budou mít otevřený smysl pro spiritualitu; pak ovšem reakcí na vnější život. Pohledme, abychom tomu ještě více porozuměli, na věc ještě z jiné strany. Snad budou vaše duše souznít, pokusím-li se před vaše duše postavit následující. Můžeme pohlédnout na obraz žen, které - podle evangelia - jdou, aby hledaly mrtvé tělo Krista, nalézají otevřený hrob, mrtvé tělo však nenalézají. Ale nacházejí anděla, který tu říká: Ten, kterého hledáte, tu již není, vstal z mrtvých! - Žije v duchu. Neboť ten, kterého hledaly ve hmotě, ten se zjevuje později apoštolům a vyučuje je po jistou dobu, jako výjimečné lidi, kteří dosáhli pro něho vnímavosti a porozumění. Tak se zjevil Kristus v duchovní podobě. A putoval duchem Řeckem, Římem, až nahoru ke Germánům, z východu na západ a odtud na sever. Porozumění v idejích, v pojmech, vědecké porozumění pro Kristovu bytost nebudeme hledat u velkých římských filozofů, kteří vpravdě mluví o Kristu jako o něčem, co nechápou. Ale i u germánských národů nenajdeme porozumění pro Krista, který sice uchvacuje duše, ale vpravdě není chápán, který v srdcích jen přebývá.

A přicházíme-li do 11., 12., 13. století, zde to nejsou ženy, které jdou ke hrobu, aby hledaly mrtvé tělo Kristovo a nenašly ho - mrtvé tělo ve smyslu fyzickém -, tu jsou to celé zástupy evropských národů, které putují ke hrobu Kristovu. Přicházíme do doby křižáckých výprav, které se od západu k východu ubírají ke hrobu, kam šly kdysi ženy. A co se dovídají tyto zástupy, které putují ke hrobu?: Co hledáte, to není zde! - Vpravdě to, co hledaly, prýštilo z jejich vnímavé mysli, z toho, co žilo v jejich duších, ale oni tomu rozuměly tak málo, že putovaly na východ, aby hledaly fyzický hrob a teprve po četných zklamáních, po mnohých utrpeních se dozvěděly: Ten, jehož hledáte, len zde není! - Copak to bylo, co hledaly?

Vidíme na jedné straně výpravy na východ a vidíme na druhé straně, jak se připravuje evropská mystika v *Taulerovi*, *Mistru Eckhartovi* a jak později dosahuje vrcholu v *Jakobu Bohmovi*. Zde byl ten, jehož hledali na východě a nenalezli. Tam přešel. Ale žil tu zvláštním způsobem. Když blíže prostupujeme tuto středověkou mystiku, co je jejím nejvýznamnějším rysem?

Tito duchové: Eckhart, Tauler a jiní, si nečiní nárok na to, aby Boha, Krista chápali, chtějí však, jak říkají, vést velmi „odevzdaný“ život, aby prožívali Krista

ve své duši. A čím více Krista v sobě prožívali, tím více věděli, že se chtěli ve smyslu své doby dát proniknout božským elementem, Kristem. Křížákům se mělo dostat jen tohoto poučení: Ten, jehož hledáte, zde není! - To, co hledali, ožilo opět ve formě evropské mystiky.

Žijeme opět ve zvláštní době. Na tom, co prožíváme, neúčastní se jen evropské národy, nýbrž také národy Ameriky. Podivuhodné drama, které můžeme prožít, může být podloženo bezpočtem příznaků. Dovolte mi charakterizovat jen jeden, z Berlína. Slavný teolog současnosti vyslovil 1. 2. 1910 „geniální“ větu: Dámy a pánové, prosím vás, dejte mi jen jedinou větu, která se připisuje Kristu Ježíši, větu, o níž bych vám *nemohl* prokázat, že žila již v předkřesťanském duchovním životě. - To je právě ten dnešní způsob. Dokazuje se, že to, co obsahuje naše křesťanství, bylo tu již dříve, dokonce i celý Otčenáš. Tento teolog vyslovuje tedy něco, co je zcela ve smyslu naší doby, a podobné věci budeme slyšet stále víc a více. Jaký můžeme mít dojem, když slyšíme takového pána tvrdit, že všechny výroky Kristovy tu byly již dříve? Slyšel jsem jednou přednášet jednoho sečtělého člověka a bylo u toho dítě. Dítě bylo tázáno: Co jsi slyšelo? Tu řeklo: Neřekl nic nového, všechna slova mi byla známa. - Tak vnímá také teolog všechny věty a neslyší nic nového, co těmi větami zaznívá.

Takové věci by měly být vlastně samozřejmé, leč přijímají se v současné době jen s odporem. Neboť v současnosti neexistuje tak velké smýšlení, že by se studovaný člověk mohl ještě něčemu naučit, avšak dobře je rozšířeno smýšlení, že člověk může všechno posuzovat ze sebe sama. S takovým smýšlením jsme právě prožili podivuhodné drama. Když v posledních staletích vzešel materialismus, nelíbilo se lidem, aby se mluvilo o Kristu Ježíši a tu vznikla teologie, která znenáhla všechno božské z Krista Ježíše vyčlenila a mluvila jen o člověku, i když o vysoko stojícím člověku Ježíši. To v 19- století došlo obzvláště daleko a dostalo to pak groteskní výraz ve slavném díle *Ernsta Renana* „Život Ježíšův“, jež bylo vydáno v roce 1863. Řekl o Ježíši podivuhodně krásné věci a v krásné řeči. Ale již zázrak Lazarův popisuje tak, jako by Ježíš ve skutečnosti žádného mrtvého nevzkřísil, nýbrž jako by připustil, aby to tak jeho přívrženci líčili a rozšiřovali. Prý to tedy byl ústupek jeho přívržencům, jakýsi hokus pokus nebo podvod, takže se tu přimíchává do díla jinak skutečně krásného něco na způsob nízké románové literatury. Nenalézáme vlastně žádný přesný důvod, proč Renan použil takových úctyplných slov, protože toho, jež takto popisuje, bychom nemohli popravdě nějak zvláště uctívat. Ale polovina století to takto bezmyšlenkovitě přijímala. To je jen příklad z literatury, jež chce, aby Kristus Ježíš byl pokládán jen za člověka. Učinili jsme však pozoruhodný objev, že přece mnohé z toho, co se o tomto Kristu Ježíši praví, by bylo nemožné, kdyby byl Kristus Ježíš obyčejným člověkem, zejména slovo, že Ježíš sám se pokládal za Krista, tedy za něco, co není jen pouhým člověkem. Naráželo se zde na mnohé, co přece jen nesouhlasí. Tu pak lidé v poslední době našli odpověď, na místo člověka nyní opět posadit Boha, ale

Boha pouze myšleného. Kristus Ježíš se tady objevuje jen jako stín, přízrak, modla, ale jako duchovní modla. Podivuhodné drama! Po staletí odníмали lidé Kristu Ježíši Boha a učinili z něho pouhého člověka a nyní prožíváme, že zase Bůh ukazuje, že pouhý člověk, kterého lidé z Krista Ježíše udělali, by nebyl schopen činů, které o Kristu Ježíši vypovídají. Tak to půjde stále dál a dále a to dostatečně ukazuje, že jsme na cestě, na níž je nemožné dospět k porozumění pomocí sil, které leží na povrchu. Tím má být řečeno, že lidé ve 20. století se pokusili o jakousi křížáckou výpravu za historickým Kristem Ježíšem. A zase přijde odpověď: Ten, kterého hledáte, toho zde nenaleznete. - Neboť ti, kteří hledají tímto způsobem historického člověka Ježíše, budou ho moci nalézt právě tak málo jako ženy u hrobu, nebo jako křížáci, kteří proudili ke hrobu. Ale právě tak jako křížáci nemohli nalézt Krista, protože ho nehledali ve svém nitru, právě tak nenajdou dnešní křížáci Krista Ježíše, protože jej nehledají těmi silami, jež jsou položeny v nitru lidské duše, protože se neobracejí na ony síly ducha, které jediné mohou Krista nalézt.

Tak se připravuje v klíně spirituálního proudu prohloubení duchovně-duševních sil. A zatím co stále víc a více budou Krista zapírat duchovní síly položené na povrchu, vystoupí hlubší duchovní síly, které budou Krista hledat stále více. Bude přibývat lidí, kteří uzří Krista, jenž bude oživovat éterickou sféru, jehož naleznou ti, kteří jsou pro to vnímaví. Proto mluvíme o éterickém bytí Krista ve 20. století. Potom budeme vědět z vlastní zkušenosti, že za Mystéria Golgoty skutečně vstoupila do zemské sféry ona bytost, která se nazývá Kristus, a stále více lidí bude vědět, kdo Kristus je, jelikož jej uzří.

Seznámení se s duchovní vědou prohloubí duše tak, že tím procitne zrak lidí pro Krista. Otvírá se obdivuhodná perspektiva pro jasnovidné prorocký zrak! Vnější, na povrchu uchovávané duševní síly budou stále víc a více nedostačující a lidé se budou ponenáhlu rodit takovými, že s těmi duševními silami, které leží na povrchu, budou poměrně velmi brzy ve svém duševním životě u konce. Ale přede dveřmi bude stát brzy doba, která bude pozoruhodným způsobem upomínal na událost Kristovu.

V třicátém roce svého života zřel Ježíš z Nazaretu, jak do něho vstupuje Kristus. Začal nový duševní život v těle Ježíše z Nazaretu, jelikož do něho vstoupil Kristus na místo Zarathustrova Já, jež ho opustilo. To bylo na počátku našeho letopočtu. Nyní stojí přede dveřmi doba, v níž budou stále početnější lidé, u nichž vystoupí od třicátého roku jejich života sice ne Kristus ve své plnosti, ale poznání Krista jako osvětlení. V třicátém roce života počne u těchto lidí nový obsáhlý duševní život tím, že budou zřít Krista v jeho éterické bytostné podstatě.

Rozumíme ve smyslu duchovní vědy naší době, když si získáme porozumění pro tento výhled do budoucnosti. Když duše, které nyní žijí, se opět zrodí - z nichž mnohé se opět zrodí dříve, než podle normálního, obvyklého pravidla - nastane také pro mnohé již dříve, že od určitého věku svého života pocítí, že do nich

vstupuje jejich vlastním prožitkem to, o čem se dříve mohli dovědět jen poučením. Budou moci říci: Do mého života vstupuje zření a vím nyní sám, kdo je Kristus, dosáhl jsem porozumění zřením. - Pak už nebudou chtít lidé Krista více dokazovat, neboť stále poroste počet těch, kteří budou moci podat zprávu o tom, že nalézají Krista jako duchovní bytost putující po Zemi. Nebudou už hledat Krista pouze historického.

To jsou obě strany obrazu budoucnosti: Na jedné straně bude nastávat stále větší zpustnutí působením duševních sil, které jsou na povrchu, na druhé straně právě reakcí na toto zpustnutí vyvolají se duševní síly ležící v hlubinách. Aby se toto poznalo, k tomu rozšiřujeme anthroposofii.

Lidé nesmějí dojmy, které přijmou, které ponejvíce přicházejí v tichosti, nechat přejít v sobě bez povšimnutí, neboť jen zřídka se dostaví dojmy mocné. Šířením pravé anthroposofie stanou se lidské duše takovými, že nenechají v sobě přejít bez povšimnutí osvětlení, když přijde, neboť jinak by jej nemohli po více inkarnací obdržet. Druzí však, kteří vycházejí z duševních sil ležících na povrchu, budou o těch, kteří obdrželi osvětlení, rozhlašovat, že jsou to blázni, šílenci. Vždyť počátek k tomu byl již strašným způsobem učiněn. Psychiatři se již pustili do bádání o Kristu Ježíši. Studují se evangelia se zaměřením na příznaky šílenství. Tyto jevy by se neměly míjet bez povšimnutí, nýbrž mělo by se tím dojít k názoru, že musíme velice pečovat o druhou stránku, onu stránku, jež představuje porozumění pro Krista, který vstoupil do lidstva v oné době, ve které mohl být nejméně chápán a který nepřestává působit, aby připravil porozumění, jež přijde v dobách budoucích.

Člověk, jenž vidí do budoucnosti, neměl by s nějakou abstraktní, všeobecnou frází odbýt to, co se ukazuje pro budoucnost.

Budoucnost se ukazuje ze dvou stran, ze strany zpustnutí, pohroužení se do materializmu, ale také ze strany znovuzrození nového duchovního světa, ne jen v myšlenkách, nebo řekněme, v nazírání, nýbrž nového duchovního světa pro bytí. Neboť Kristus přistoupí k člověku a stane se jeho rádcem. Není to míněno jako pouhý obraz, nýbrž lidé budou vskutku dostávat rady, jež budou potřebovat, od živoucího Krista, který jim bude rádcem a přítelem, který bude mluvit k lidským duším tak jako člověk, jenž jde fyzicky vedle nás. Jestliže potřebovalo lidstvo prorocké zvěstování tehdy, když se měl Kristus zjevit fyzicky v lidském těle, mnohem více je potřebuje nyní, kdy přijde k lidem v éterickém zjevení. Pokládejte proto to, co bylo řečeno, za přípravné zvěstování toho, co přijde a přijít musí. Nečiňte si o budoucnosti žádné iluze; neoddáváme se však o budoucnosti žádné iluzi, když si připomínáme, jak to vypadá ve vnějším materiálním životě, když vyjdeme z pozorování, že se bude v budoucnosti mluvit o rukopisu tak, jako my mluvíme o hieroglyfech Egyptanů. Existují ještě poslední zbytky duchovní kultury, ještě se jeví v písmu fyziognomie duše, ale brzy zmizí stopa duševna z vnější kultury tak, jako pro nás kultura egyptská. O mnohém, co je pro nás ještě

duševnem, bude se mluvit jako o něčem dávno minulém. Táž ústa však, která budou přinášet zprávu, že bylo jednou něco takového jako lidský rukopis, budou zvěstovat ze spirituálna, z duchovna, že živoucí Kristus kráčí v duchu opět mezi lidmi. Ducha pouhých myšlenek budou muset lidé vyměnit za ducha, na něhož bezprostředně nazírají, kterého bezprostředně vycit'ují a spoluprožívají, za Krista, který kráčí duchovně živoucí po boku všech lidských duší.